

Jerzy Szablowski, Józef Niżnik, Zbigniew Pianowski

Kraków - Wawel

Informator Archeologiczny : badania 22, 102-104

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kraków - Stare Miasto**Muzeum Archeologiczne w Krakowie**

Badania prowadził mgr Emil Zaitz. Finansowało Muzeum Archeologiczne w Krakowie. Osadnictwo wczesnośredniowieczne, późnośredniowieczne I z czasów nowożytnych.

Podobnie jak w poprzednich latach, prace archeologiczne (o charakterze ratowniczym) prowadzono w wykopach usytuowanych w obrębie odnawianych obiektów architektonicznych Starego Miasta. W południowej części Starego Miasta, na terenie podgrodzia Okół, badania przeprowadzono w 3 punktach:

a/ ul. Grodzka 53 (wyk. V), dziedziniec Coll. Iuridicum.

W wykopie instalacyjnym rozpoznano nawarstwienia późnośredniowieczne I nowożytne oraz relikty poziomów użytkowych podwórza (m. in. 2 bruki wykonane z kamieni!);

b/ ul. Kanonicza 8 (wyk. II).

W wykopie instalacyjnym zlokalizowanym na jezdni stwierdzono nawarstwienia o charakterze nasypowym oraz relikty sześciu utwardzonych poziomów użytkowych (w tym 4 bruków I), wyznaczających kolejne etapy ukształtowania ulicy w czasach nowożytnych I w późnym średniowieczu;

c/ ul. Kanonicza 15 (wyk. VII).

W wykopie usytuowanym wewnątrz oficyny zachodniej rozpoznano koronę I część lica średniowiecznego muru obronnego Krakowa (odsłoniętego do poziomu odsadki fundamentowej), a także nawarstwienia nowożytne I późnośredniowieczne z terenu osady.

Badania na terenie podgrodzia Okół nie doprowadziły do odsłonięcia nawarstwień wczesnośredniowiecznych (słosunkowo płytkie wykopy) I calca. Na terenie położonym po północnej stronie Okołu, na obszarze miasta lokacyjnego, prace archeologiczne prowadzono w następujących punktach:

d/ ul. Gołębia 13 (wyk. I - III).

W szybkach geotechnicznych usytuowanych po południowej I zachodniej stronie Coll. Witkowskiego rozpoznano warstwy średniowieczne I nowożytne. W serił nawarstwień późnośredniowiecznych wystąpiły utwory (przepalona I pokruszona polepa, glina) z dużą ilością potłuczonych naczyń, które mogą sugerować istnienie w tym rejonie obiektów związanych z produkcją ceramiki. Matomiast w wykopie po zachodniej stronie budynku stwierdzono 2 bruki wykonane z kamieni wapiennych, które prawdopodobnie należy łączyć z ulicą biegnącą po wewnętrznej stronie miejskiego muru obronnego;

e/ ul. Gołębia 22 (wyk. I - II) I ul. Jagiellońska 19 (wyk. I).

W szybkach geotechnicznych usytuowanych przy murach Collegium Novum wystąpiły nawarstwienia nowożytne I późnośredniowieczne oraz warstwy wczesnośredniowieczne z ceramiką datowaną na okres pomiędzy XI a XIII w.;

f/ ul. Sławkowska 13/15 (wyk. I - III).

W szybkach geotechnicznych stwierdzono warstwy nowożytne o charakterze nasypowym oraz relikty starszej (późnośredniowiecznej?) zabudowy;

g/ ul. Floriańska 55 (wyk. I).

W wykopie instalacyjnym zlokalizowanym na podwórzu budynku stwierdzono nawarstwienia kulturowe z czasów nowożytnych I z późnego średniowiecza (?);

h/ pl. św. Ducha 1 (wyk. XVIa I XVII).

W wykopach budowlanych usytuowanych po północnej stronie Teatru im. J. Słowackiego stwierdzono nawarstwienia nowożytne, późnośredniowieczne oraz z młodszych faz wczesnego średniowiecza.

Materiały I dokumentacja z badań przechowywane są w Dziale Krakowa Przedlokacyjnego Muzeum Archeologicznego w Krakowie.

Kraków - Wawel

Państwowe Zbiory Sztuki na Wawelu, PP PKZ Kierownictwo Odnowienia Zamku Królewskiego na Wawelu

Badania terenowe pod kierunkiem naukowym Konserwatora Wawelu, prof. dr Jerzego Szablowskiego prowadził zespół Działu Archeologii PZS oraz PKZ KOZK (rej. V/B), kierowany przez mgr Józefa Niżnika. Autor sprawozdania dr Zbigniew Planowski. Finansowały Państwowe Zbiory Sztuki. Trzydziesty dziesiąty sezon badań. Grodzisko, głównie IX - XIII wiek, zamek gotycki I nowożytny oraz relikty osadnictwa starożytnego (rejony I/XI, II/VII, IV, V/B, VI/C, VII/VIII, X, XII, XIV/XV).

Rejon I/XI, dziedziniec Arkadowy - pałac (Janusz Firlet, dr Zbigniew Planowski). Przy pomocy górników z "Hydrokopu" przeprowadzono pierwszy etap badań weryfikacyjnych piwnicy w południowo-wschodnim narożu dziedzińca. Znajduje się ona w obrębie głównego skrzydła

gotyckiego zamku Kazimierza Wielkiego, zburzonego podczas XVI-wiecznej przebudowy pałacu. Wówczas to z dwu piwnic gotyckich powstało jedno duże pomieszczenie, dostępne z południowej galerii krużganków. Funkcjonowało ono jeszcze przez dłuższy czas, zapewne jako skład wiktualów ("lodownia"?). Po raz pierwszy było badane przez Z. Hendla w 1906 r. Obecnie odgruzowano w całości wykopy Hendla, odsłaniając częściowo fundamenty gotyckiej ściany działowej (?) oraz dwu kwadratowych filarów dźwigających sklepienia piwniczne. Wykonano dokumentację pomiarową i fotograficzną relikwów.

Rejon II/VII, międzymurze, ciąg energetyczny (Janusz Firlet, dr Zbigniew Planowski). Nadzór robót instalacyjnych i ratownicze badania archeologiczne. W wykopie WZ-1, usytuowanym w pobliżu bramy Wazów stwierdzono odcinek czysto kamiennego fundamentu, tkwiącego w glinie wału obronnego. Jest to północno-zachodni narożnik budowli pochodzącej zapewne z okresu wczesnośredniowiecznego. W wykopie WZ-3, przy ścianie budynku nr 7 odsłonięto resztkę muru przedromańskiego, wykonanego z płytowo łupanego kamienia wapiennego na zaprawie wapienno-piaskowej. Zachowały się jedynie najniższe warstwy kamieni, osadzone w glinie najstarszego wału obronnego oraz nakryte gliną młodszego, XIII-wiecznego wału. Mur ten wydaje się mieć przebieg półkolisty (absyda wschodnia?). Pozostałe partie budowli są jednak przypuszczalnie całkowicie zniszczone. W studziencie nr 1, w pobliżu granicy z budynkiem nr 8, odsłonięto fragment zewnętrznego lica gotyckiego muru obronnego i przebadano warstwy aż do poziomu budowy tego muru. W studziencie nr 2 (na załomie budynku nr 7) wystąpiły piaszczyste i gliniste warstwy najstarszego wału obronnego oraz gruby pokład gliny, należącej prawdopodobnie do wału XIII-wiecznego, wkopanego częściowo w wał starszy. W studziencie nr 3 (bliżej bramy Wazów) wystąpiła gruba warstwa gliny wału XIII-wiecznego a nad samą skałą - warstwa okręsków z zaprawą wapienno-piaskową, zapewne ślad po kamiennym budowlu wczesnośredniowiecznej.

Rejon IV, dziedzińcyk północny przy katedrze, wykopy 1/88 i 2/88, (Janusz Firlet i dr Zbigniew Planowski). Nadzór robót instalacyjnych i ratownicze badania archeologiczne. W wykopie 1/88, usytuowanym wzdłuż gotyckich kaplic Skotnickiego i Zebrzydowskiego natrafiono na negatywy trzech przypór oraz na krawędź negatywu muru magistralnego o przebiegu E-W, równoległym do fundamentów w/w kaplic. W dwu negatywach stwierdzono resztki murów wykonanych z płytowych kamieni wapiennych na zaprawie wapienno-piaskowej (w negatywie "środkowym" wystąpiły 3 ciosy piaskowca). Wstępnie interpretujemy te ślady jako pozostałość odcinka północnej elewacji przedromańskiej katedry Chrobrego, gęsto oszkarpowanej od zewnątrz przyporami (liżenoszkarpy?). Prace są kontynuowane i powinny przynieść potwierdzenie bądź zaprzeczenie powyższej hipotezy roboczej. W wykopie 2/88, usytuowanym po zachodniej stronie kaplicy Lipskich stwierdzono m. in. warstwę destrukcji budowli przedromańskiej (zapewne katedry) oraz odcinek wczesnogotyckiego fundamentu o przebiegu zbliżonym do N-S. Prace chwilowo przerwano.

Rejon V/B, budynek nr 5, kuchnia "mniejsza" (mgr Elżbieta Chromy, mgr Józef Niżnik). W trakcie prac konserwatorskich, prowadzonych przez zespół PKZ pod kierunkiem mgr inż. arch. Plotra Stępnia przebadano dwa otwory występujące pod ceglana posadzką kuchni królewskiej. Okazało się, iż są to okragłe, "ocembrowane" murem gniazda, zakończone u dołu otworami po drewnianych krzyżakach. Konstrukcje te są bardzo zbliżone do odkrytych wcześniej przez A. Szyszko-Bohusza w pomieszczeniu kuchni "wielkiej". W gniazdach tych pierwotnie tkwiły potężne słupy drewniane, złączone zapewne u góry belką poprzeczną. Najprawdopodobniej konstrukcje te stanowiły element wyposażenia nowożytnych kuchni królewskich (wielki rożen?). Przy zakładaniu posadzki ceglanej (XVII/XVIII w.?) zostały jednak zlikwidowane i zasypane gruzem. Nowo odkryte otwory będą eksponowane w ramach wystawy "Wawel Zaginiony".

Rejon VI/C przy kościele św. Michała (Mieczysław Fraś). Badania archeologiczne na ciągu przeładzowego kanału centralnego ogrzewania. W bieżącym roku prowadzono eksplorację na odcinku o długości około 30 m, pomiędzy kościołem św. Michała a drogą dojazdową koło Wikarówki (budynek nr 3). Fragmentarycznie przebadano nawarstwienia nowożytne, późno- i wczesnośredniowieczne w profilach i pod dnem starego kanału c. o., uzyskując pełny obraz stratygrafii aż do poziomu skały. Uzyskano dużą ilość zabytków ruchomych (m. in. numizmaty). W dniu wykopu, na wysokości kościoła św. Michała stwierdzono sztuczne zagłębienie wykute w skałę a nieco dalej na północ - dość rozległe, płytkie wkopy średniowieczne. Trudno jednak określić, czy miały one związek z wczesnośredniowiecznymi fazami kościoła św. Michała.

Rejon VII/VIII, dziedzińce, studnia energetyczna przy budynku 7/8 (Mieczysław Fraś). Ratowniczo przebadano kompleks warstw nowożytnych i późnośredniowiecznych, przedzielony kilkoma poziomami kamiennych bruków. Na głębokości około 3 m odsłonięto dobrze zachowaną drewnianą podłogę, wykonaną z dużych dranic. Jest to prawdopodobnie podłoga dużego domu funkcjonującego w okresie poprzedzającym budowę późnogotyckiego dworu Oleśnickich ("Pińczowa") oraz domów wikariuszy katedralnych. Na tym poziomie eksplorację zakończono, wykop nie został wykorzystany do celów instalacyjnych.

Rejon VIII, międzymurze, wykop 1/88, 2/88 i 3/88 (Janusz Firlet, dr Zbigniew Planowski). Wykop 1/88 stanowił odcinek ciągu kanalizacji równoległy do gotyckiego muru obronnego i zachodniej części ściany Baszty Złodziejskiej. W bardzo ograniczonym zakresie można było

tam zadokumentować nawarstwienia najstarszego wału obronnego. Uzyskano dużą ilość materiału zabytkowego, pochodzącego głównie z kompleksu warstw niwelacyjnych zalegających bezpośrednio nad tymże wałem. Wykop 2/88 pod studnię teletechniczną i energetyczną usytuowany był przy murze gotyckim, na granicy budynków 7 i 8. Stwierdzono tu nawarstwienia dwu wałów obronnych: najstarszego oraz XIII-wiecznego. Wał XIII-wieczny był wyraźnie wkopany w trzon najstarszego wału. W tym ostatnim, tuż przy murze gotyckim wystąpił mur czysto kamienny, łączony mieszaniną gliny z piaskiem, równoległy do muru obronnego (zachowała się tylko jego zewnętrzna krawędź). Jest to najprawdopodobniej odcinek fundamentu północno-zachodniej ściany budowli wczesnośredniowiecznej, do której nawiązano później przebieg gotyckiego muru obronnego. W wykopie 3/88, pod studnię energetyczną, usytuowaną nad Smoczą Jamą, przy wykopie 1/88 zadokumentowano warstwy najstarszego wału obronnego.

Rejon VIII, nad Smoczą Jamą, rezerwat II (mgr Stanisław Kozieł). Nadzorowano odgruzowanie międzymurza fortyfikacji kleszczowych z końca XVIII w., prowadzone przez ekipę "Hydrokopu". Odsłonięto znaczne partie lica wewnętrznego głównego (zewnętrznego) muru obronnego ze śladami zamurowanych strzelnic dla broni ręcznej i artylerii oraz pozabawione ceglanej okładziny lico muru wewnętrznego, pełniące funkcję oporową. Uzyskano bardzo dużą ilość ruchomych zabytków archeologicznych (głównie ceramiki).

Rejon X, międzymurze, wykop 18 i ciąg kanalizacyjny (mgr Andrzej Kukliński). W wykopie 18 pod studnię kanalizacji zweryfikowano częściowo profil wykopu 2 z lat 50-tych z wczesnośredniowiecznym wałem obronnym. Natomiast przy końcu ciągu kanalizacyjnego, w pobliżu baszty Szlacheckiej natrafiono na warstwy XIII-wiecznego wału obronnego (płaszczysta glina z dużą ilością kamieni płytkowych, może z kościoła "B" ?).

W wykopie 15/77-87 zespół konserwatorów PKZ pod kierunkiem mgr inż. arch. Piotra Stępnia przeprowadził konserwację murów romańskiej rotundy a zespół fotogrametrów KPG pod kierunkiem mgr inż. B. Batko wykonał dokumentację archeologiczną, przygotowując budowlę do zasypiania.

Rejon XII, dziedzinec Batorego, wykop 1/87-88 (Janusz Fiolet, dr Zbigniew Planowski). Kontynuowano prace, wstrzymane w ubiegłym roku, w obrębie środkowej części romańskiego kościoła św. Gereona. Odsłonięto po raz pierwszy odcinek fundamentu podpór międzymurzowych (pomiędzy nawą główną a południową), wykonany z łamanego wapienia, w części górnej zaś - z ciosów piaskowca. Około połowy XIII wieku, po zburzeniu tych podpór oraz niezbyt dużym obniżeniu ławy fundamentowej kościoła otrzymał nową posadzkę ułożoną na warstwie gliny i kamieni łączonych słabą zaprawą wapienno-piaskową. Poziom ten zapadł się jednak znacznie i po zbudowaniu w 2 połowie XIII wieku muru poprzecznego, oddzielającego romański transept od części nawowej, ta ostatnia otrzymała nową posadzkę z cegły (może były na nich jeszcze płytki ?). Tak ukształtowana, dwuczłonowa budowla funkcjonowała zapewne aż do momentu wzniesienia gotyckiego pałacu kamiennego (Wacław Czeski ?). Niejasna pozostaje funkcja części zachodniej obiektu w tym czasie. Badania będą kontynuowane, m. in. w celu odnalezienia dalszych śladów budowli przedromańskiej, stwierdzonej w tym miejscu w 1986 r.

Rejon XIV/XV pod Kurzą Stopą (mgr Stanisława Alfawicka). Prace instalacyjne i porządkowe. Nadzorowano roboty przy ciągach teletechnicznych i odwadniających oraz rekonstrukcji austriackiego poziomu przy zewnętrznym murze obronnym. W trakcie tych robót odsłonięto m. in. duże fragmenty wewnętrznego lica muru obronnego pochodzącego najpóźniej z XVI wieku, przebudowanego około 1740 r. a także bruk austriacki zachowany w dobrym stanie na odcinku pod Kurzą Stopą.

Rejon XV, ogródki królewskie (mgr mgr Stanisława Alfawicka, Stanisław Kozieł, Józef Niżnik). Nadzór prac instalacyjnych (odwodnienie i kanalizacja) oraz odkrywania poziomu austriackiego przy murze obronnym. Nadzorowano wykopy i studzienki drenażu, usytuowanego wzdłuż zewnętrznego muru obronnego, nadbudowanego w połowie XIX wieku przez Austriaków. W niektórych miejscach odsłonięto fragmenty wewnętrznego lica oraz odsadki starszych faz tego umocnienia. Na ogródku "wyższym" nadzorowano przebudowę odcinków kanalizacji, prowadzoną niemal wyłącznie w obrębie kompleksu nowożytnych warstw nasypiskowych.

Ponadto nadzorowano wiele innych prac instalacyjnych (kanalizacja, teletechnika, wodociąg, energetyka) w różnych rejonach Wzgórza Wawelskiego.

Roboty te będą kontynuowane w 1989 r.

Kraków - Zwierzyniec,
Kościół Salwatora

Muzeum Archeologiczne w Krakowie

Badania prowadziła mgr Teresa Radwańska. Trzynasty sezon badań.
Wczesne średniowiecze, czasy nowożytne.

Odsłonięto dalsze elementy murów magistralnych zachodniego zamknięcia kościoła pierwotnego. Są to: fragment południowego muru i narożnik południowo-zachodni. Narożnik ten stanowi zakończenie resztek muru ujawnionych w 1987 r. Od południowego muru magistral-